

GEDACHTEN OVER ROUW

CHIMAMANDA NGOZI ADICHIE BIJ
DE BEZIGE BIJ

Paarse hibiscus
Een halve gele zon
Het ding om je hals
Amerikanah
We moeten allemaal feminist zijn
Lieve Ijeawele, of een feministisch manifest in
vijftien voorstellen

MET MYLO FREEMAN
We moeten allemaal feminist zijn (geïllustreerd)

Chimamanda Ngozi Adichie

Gedachten over rouw

Vertaald door
Hi-en Montijn

2021
DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Copyright © 2021 Chimamanda Ngozi Adichie
Copyright Nederlandse vertaling © 2021 Hi-en Montijn
Oorspronkelijke titel *Notes on Grief*
Oorspronkelijke uitgever 4th Estate, Londen
Omslagontwerp bij Barbara
Omslagillustratie Ndiaye Seydou-Christian
Foto auteur Manny Jefferson
Vormgeving binnenwerk Perfect Service, Reeuwijk
Druk Wilco, Amersfoort
Bindwerk Abbringh, Groningen
ISBN 978 94 031 5121 2
NUR 320

debezigebij.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC®) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

In memoriam
James Nwoye Adichie,
1932-2020

I

Mijn broer startte elke zondag vanuit Engeland een Zoommeeting op, ons rommelige lockdownritueel: uit Lagos deden twee kinderen mee, uit de Verenigde Staten drie kinderen en vanuit Abba, onze voorouderlijke woonplaats in Zuidoost-Nigeria, soms met echo en gekraak, onze ouders. Op 7 juni was mijn vader er, met zoals gewoonlijk alleen zijn voorhoofd op het scherm, omdat hij nooit wist hoe hij zijn telefoon moest vasthouden tijdens een video-gesprek. ‘Houd uw telefoon ietsje lager, papa,’ zei een van ons dan. Mijn vader plaagde Okey vanwege een nieuwe bijnaam, daarna zei hij dat hij geen avondeten had gegeten omdat ze laat geluncht hadden en daarna begon hij over de miljardair uit de naburige stad die meende het voorouderlijke land van ons dorp te kun-

nen opeisen. Hij voelde zich niet erg lekker, had slecht geslapen, maar niets om ons zorgen over te maken. Op 8 juni ging Okey hem in Abba opzoeken en zei dat hij er vermoeid uitzag. Op 9 juni hield ik ons gesprekje kort, zodat hij kon rusten. Hij lachte stilletjes toen ik een familielid op een grappige manier nadeed. ‘*Ka chi fo,*’ zei hij. Welterusten. Zijn laatste woorden tegen me. Op 10 juni was hij er niet meer. Mijn broer Chuks belde me om me dat te vertellen en mijn wereld stortte in.

Mijn vier jaar oude dochter zegt dat ik haar doodsbang maakte. Ze laat zich op haar knieën zakken om het voor te doen, haar kleine gebalde vuistje gaat omhoog en omlaag en haar mimiek laat me zien hoe ik was: buiten mezelf schreeuwde ik en bonkte ik op de vloer. Het nieuws is als een gewelddadige scheiding. Ik word weggerukt uit de wereld die ik sinds mijn kindertijd ken. Maar ik verzet me: 's middags las mijn vader nog de krant, maakte met Okey een grapje over dat hij zich moest scheren voor zijn bezoek de volgende dag aan de nierspecialist in Onitsha, hij besprak telefonisch het resultaat van het ziekenhuisonderzoek met mijn zus Ijeoma, die dokter is – dus hoe kan dit gebeuren? Maar daar is hij. Okey houdt zijn telefoon boven het gezicht van mijn vader en

mijn vader ziet eruit alsof hij slaapt, zijn gezicht is ontspannen, prachtig in zijn rust. Ons Zoomgesprek is surreëel, we huilen en huilen en huilen allemaal, in verschillende werelddelen, en kijken vol ongeloof naar de vader die we innig liefhebben en die nu roerloos op een ziekenhuisbed ligt. Het gebeurde enkele minuten voor middernacht, Nigeriaanse tijd, met Okey naast hem en Chuks op de luidspreker. Ik staar en staar naar mijn vader. Ik haal met moeite adem. Is dit wat een shock doet, dat de lucht lijm wordt? Mijn zus Uche zegt dat ze het zojuist aan een vriend van de familie heeft gesms't en ik gil bijna: 'Nee! Vertel het aan niemand, want als we het aan de mensen zeggen, wordt het waar.' Mijn echtgenoot zegt: 'Haal langzaam adem, drink wat water.' Mijn ochtendjas, mijn vaste outfit tijdens de lockdown, ligt verkreukeld op de grond. Later zal mijn broer Kene grappen: 'Jij kunt beter niet in het openbaar slecht nieuws krijgen, want als jij in shock raakt, scheur je je kleren van je af.'

Rouw is een wreed soort leerproces. Je leert hoe rauw rouw kan zijn, doortrokken van woede. Hoe oppervlakkig condoleances kunnen klinken. Je leert hoezeer het bij rouw om woorden gaat, het gebrek aan woorden en het zoeken naar woorden. Waarom heb ik zo'n doffe pijn in mijn lendenen? Dat komt van het huilen, wordt me verteld. Ik wist niet dat we met onze spieren huilden. Het is niet de pijn die verbaast, maar de fysieke kant ervan; mijn tong smaakt afschuwelijk bitter, alsof ik iets onsmakelijks heb gegeten en vergeten ben mijn tanden te poetsen; op mijn borst een zwaar, afschuwelijk gewicht en inwendig het gevoel voor altijd te ontbinden. Mijn hart – mijn echte, fysieke hart, niets figuurlijks hier – rent van me weg, is zijn eigen aparte ding geworden dat te

snel klopt, zijn ritme strookt niet met het mijne. Niet alleen de geest wordt aangetast, maar ook het lichaam, dat pijn doet en aan kracht inboet. Vlees, spieren, organen lopen stuk voor stuk gevaar. Geen enkele positie is comfortabel. Wekenlang is mijn maag in opstand, gespannen en verkrampd van het voorgevoel, de immer aanwezige zekerheid dat er nog iemand dood zal gaan, dat er nog meer verlies zal zijn. Op een ochtend belt Okey me wat vroeger dan normaal en ik denk: *zeg het maar, zeg het maar meteen, wie is er nu dood? Mammie?*